

ЛЕКАВЫЯ РАСЛІНЫ БЕЛАРУСІ

? **Паразважайце**, якія расліны называюць лекавымі. Што вы хочаце пра іх даведацца?

Лекавыя расліны — гэта расліны, якія людзі выкарыстоўваюць для лячэння. Кару дуба прымяняюць пры хваробах дзяснаў і апёках скуры. Смала сасны дапамагае лячыць раны. Адвар яе пупышак вылечвае кашаль. Пры прастудзе дапамагае гарбата з сухіх кветак ліпы. Адварамі галінак і пладоў маліны лечаць боль у горле, кашаль, здымаюць гарачку. Плады шыпшыны прымяняюць для загойвання ран і агульнага ўмацавання аслабленага арганізма.

? **Назавіце** расліны на фатаграфіях. **Успомніце**, якія яшчэ кусты адносяць да лекавых раслін. (с.52)

Абмяркуйце, якія з гэтых травяністых раслін дапамогуць у адлюстраваных выпадках. **Параўнайце** адказ з тэкстам.

Калі вы параніліся, выцяліся, апякліся, нацерлі нагу абуткам або вас укусіла пчала, дапаможа трыпутнік. Вымойце яго лісток, прыкладзіце да балючага месца. Да раны можна прыкласці і ліст падбелу. Адвар з яго лісця дапамагае вылечыць кашаль. Калі з ранкі сочыцца кроў, прыкладзіце ліст крываўніку. І кроў спыніцца, і ранка хутчэй заживе. Пры ўдарах і апёках да балючага месца можна прыкласці ліст або кветкі святаянніку.

Забалела горла — палашчыце настоем
кветак рамонку аптэчнага. Адвар медуні-
цы дапаможа вылечыць кашаль, спыніць
кроў.

? **Раскажыце**, якія яшчэ лекавыя расліны пры-
мяняюць у вашай сям’і. Для чаго?

Праверце сябе

1. Якія лекавыя расліны растуць на тэрыторыі нашай краіны?
2. Якія з лекавых раслін адносяць да травяністых раслін?
3. У якіх раслін гаючымі ўласцівасцямі валодае лісце, у якіх — кветкі?

Пытанні юным знаўцам

- *1. Якую лекавую расліну ў народзе празвалі сябрам падарожніка? Патлумачце чаму.
- *2. Чаму ў народзе крываўнік называюць крывавікам, парэзнай травой, парэзнікам?

 С. 65—74. Што такое падбел?

 «Золотое дерево — липа», «Мать-и-мачеха» (серия «Маленький профессор»).

ЯДАВІТЫЯ РАСЛІНЫ БЕЛАРУСІ

? **Паразважайце**, чаму дарослыя не дазваляюць дзецям чапаць незнаёмыя расліны.

Шмат карысці людзям прыносяць дзікарослыя расліны. Але некаторыя з іх небяспечныя. У **ядавітых раслін** плады, лісце або іншыя часткі ўтрымліваюць ядавітыя рэчывы. У людзей яны выклікаюць атручванне.

? **Складзіце** па малюнках аповеды пра ядавітыя расліны, выкарыстоўваючы падказкі.

1. Вышыня да 1 метра, ліпкія валаскі, непрыемны пах, лісце цёмна-зялёнае, кветкі брудна-белыя, з фіялетавымі прожылкамі,

Блёкат

Дурнап'ян

плады падобныя да гарлачыкаў, ядавітыя ўсе часткі, асабліва насенне.

2. Вышыня да 1 метра, непрыемна пахне, лісце з заостранай верхавінкай на доўгіх чаранках, кветкі белыя, выцягнутай формы, плады акруглыя, з шыпамі, ядавітая ўся расліна.

3. Вышыня да 3 метраў, буйное і цвёрдае цёмна-зялёнае лісце, белыя дробныя кветкі сабраны ў парасончыкі, ядавітыя ўсе часткі, яд выклікае на скуры моцныя апёкі.

4. Вышыня да 1 метра, прыемны водар, кветкі ружова-чырвоныя, прадаўгаватае лісце сабрана на верхавінцы, авальныя ярка-чырвоныя плады на галінах сядзяць ніжэй за лісце, ядавітая ўся расліна.

Баршчэўнік

*Воўчае
лыка*

Разгледзьце на малюнках расліны з неядомымі ягадамі. Ці сустрэкаліся яны вам у прыродзе? **Абмяркуйце** з суседам па парце, як пазбегнуць атручвання гэтымі раслінамі.

Падумайце, ці трэба знішчаць ядавітыя расліны ў прыродзе. **Дакажыце** сваё меркаванне.

Ядавітыя расліны ўзбагачаюць паветра кіслародам. Іх пладамі і насеннем харчуюцца некаторыя жывёлы. Воўчае лыка — адзін з самых ранніх меданосаў.

Некаторыя ядавітыя расліны валодаюць гаючымі ўласцівасцямі. Іх выкарыстоўваюць для прыгатавання лекаў. Таму знішчаць ядавітыя расліны ў прыродзе нельга. З імі трэба навучыцца абыходзіцца.

Каб пазбегнуць атручвання, нельга чапаць і нюхаць ядавітыя расліны. Нельга зрываць і браць у рот лісце, кветкі і плады незнаёмых раслін.

Праверце сябе

1. Якія ядавітыя расліны растуць у Беларусі? Як вы іх пазнаёце ў прыродзе?
2. Як засцерагчы сябе ад атручвання ядавітымі раслінамі?
3. Якая карысць ад ядавітых раслін?

Пытанні юным знаўцам

- *1. Ці правільная прыказка: «Усякую ягадку ў рукі бяруць, ды не ўсякую ў кошык кладуць»?
- *2. Чаму воўчае лыка празвалі лясным бэзам?

С. 75—80. Ці растуць воўчыя ягады на воўчым лыку?

АХОВА РАСЛІН

? **Падумайце**, чаму некаторыя расліны становяцца рэдкімі ў прыродзе.

У Беларусі шмат прыгожых раслін. Але ўзворванне зямель, высечка лясоў, збор букетаў памяншаюць іх колькасць. Расліны, якім пагражае небяспека знікнення, занесены ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. У прыродзе гэтыя расліны збіраць забаронена!

? **Вызначыце** з дапамогай тэксту назвы раслін на малюнках, якія ахоўваюцца. Чаму важна захаваць іх у прыродзе?

У гарлачыка белага самая вялікая кветка ў Беларусі. Яна дасягае 20 сантыметраў! Кветка раніцай раскрываецца, а вечар

рам закрываецца. У дажджлівы дзень яна зусім не паказваецца з вады.

Вадзяны арэх плаваючы (чылім) жыве толькі ў чыстай вадзе. Яго плады аздоблены рагатымі нарасцямі. Як апыляюцца яго кветкі, яшчэ невядома.

Венерын чаравічак сапраўдны — адна з самых прыгожых раслін Беларусі. Кветкі гэтай лясной архідэі нагадваюць чаравічкі. Цвіце яна на 15-ы год жыцця.

Званочак шыракалісты бывае вышэй з чалавека. Гэта самы вялікі з нашых званочкаў. Кветкі ў яго буйныя — да 5 сантыметраў.

Лілея кучаравая (царскія кучары) расце ў лясах. Шэсць пялёсткаў у яе кветцы закручаны ўгору. Адсюль і назва. У Беларусі гэта адзіная дзікарослая лілея.

? **Назавіце** расліны з Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь, якія адлюстраваны на форзацы 1. **Успомніце**, якія з іх цвітуць рана. Якую расліну называюць сон лугавы?

Абмяркуйце, чаму трэба ахоўваць не толькі расліны з Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь. **Раскажыце** пра свой удзел у ахове раслін.

Расліны ўпрыгожваюць нашу планету. Яны ачышчаюць паветра, ахоўваюць глебу ад разбурэння вадой і ветрам. Яны важны для жыцця жывёл.

Беражыце дрэвы і кусты! Не тапчыце траву на газонах. У парках старайцеся хадзіць па сцежках. У лесе пры збіранні ягад не вырываўце расліну з каранем. Не зрываўце лясныя і лугавыя кветкі. Прыбірайце за сабой смецце. Нават ад асколкаў бітага шкла ў лесе можа

пачацца пажар. Поліэтыленавы пакет, пластыкавая бутэлька будуць ляжаць у зямлі 100 гадоў. Скрозь іх не прарасце ніводнае насенне.

Праверце сябе

1. Чаму шмат дзікарослых раслін сталі рэдкімі ў прыродзе?
2. Якія расліны, што ахоўваюцца, вы ведаеце? Як вы можаце пазнаць іх у прыродзе?
3. Што вы робіце для аховы раслін?

Пытанні юным знаўцам

- *1. Што такое Чырвоная кніга Рэспублікі Беларусь? Навошта яна створана?
- *2. Чаму Чырвоная кніга Рэспублікі Беларусь «апанута» ў чырвоны пераплёт?

 С. 81—90. У чым сакрэт кветак пярэс-ны еўрапейскай?

 С. А. Трафимов «Рассказы о растениях Красной книги Республики Беларусь».